Pregledni naučni rad
UDK:316.6:343.9-055.25(497.11)
DOI:10.7251/ZND2601160L

DELINKVENCIJA MALOLJETNICA U R. SRBIJI: OD FENOMENOLOGIJE KA RAZUMIJEVANJU ETIOLOGIJE[39]

Milana M. Ljubičić[40], redovni profesor
Univerzitet u Beogradu Filozofski fakultet

Slađana Dragišić Labaš[41], redovni profesor
Univerzitet u Beogradu Filozofski fakultet

Apstrakt: *U našoj studiji nastojali smo, prateći kretanje delinkvencije maloljetnica, da opišemo fenomenologiju ove pojave i pokušamo da razumijemo uočene trendove. To su ujedno i dva cilja našeg istraživanja. Prvi, deskriptivni je da uočimo eventualne promjene u fenomenologiji delinkvencije djevojčica u dvodecenijskom vremenskom okviru, dok je drugi cilj eksplorativni. Naime, trendovi bi trebalo da nam dozvole da postavimo hipoteze o etiologiji ove pojave. Naše polazne hipoteze su da je broj djevojčica u sukobu sa zakonom u porastu, kao i da one sve učestalije bivaju osuđene za krivična djela sa elementima nasilja. Da bismo to dokazali, analizirali smo zvanično dostupne statističke podatke o osuđenim maloljetnicama u periodu od 2006-2025. godine. Razmatranje etiologije ostalo je na teorijskom nivou, budući da nemamo emprijskih podataka koji bi mogli da posvjedoče u prilog ili ospore teorijske koncepte.*

Ključne riječi: *maloljetne delinkventkinje, statistički podaci, fenomenologija, etiologija*

Uvod

Maloljetnička delinkvencija fenomen je koji do današnjih dana izaziva zabrinutost javnosti. Opšte je prihvaćen stav da je delinkvencija maloljetnika u stalnom porastu, iako dostupni statistički podaci[42] ukazuju da razmjere ovog problema, variraju.[43] Na primjer, u SAD je tokom 1980-ih došlo do značajnog porasta broja maloljetnika osuđenih zbog teških krivičnih djela[44], potom je notirano

[39] Realizaciju ovog istraživanja finansijski je podržalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije u sklopu finansiranja naučnoistraživačkog rada na Univerzitetu u Beogradu - Filozofskom fakultetu (broj ugovora 451-03-33/2026-03/ 200163).

[40] milanaljubicic@yahoo.com

[41] sladjadl@yahoo.com

[42] Akuratnu sliku o kretanju maloljetničke delinkvencije, nemamo, zbog nerijetko krajnje oskudnih podataka i metodoloških poteškoća druge vrste (npr. formalno pravnog određenja maloljetničke delinkevncije) (*World Youth Report,* 2003).

[43] Ovi različiti trendovi nastoje se objasniti razlikama u formalno-pravnom postupanju prema maloljetnicima, a prije svega tiču se kapaciteta i spremnosti organa formalne socijalne kontrole da reaguju na određene načine, čemu u prilog svjedoče i regionalne razlike u stopama osuđujućih presuda. Na primjer, 2011. stopa hapšenja je u Evropi iznosila 27%, na američkom kontinentu 30%, a u Aziji samo 4% (Young, Greer, & Church, 2017). Nadalje, značajan uticaj na vidljivost kriminaliteta mladih imaju kako mediji tako i promjena tolerancije javnosti (Muncie, 2005: 32).

[44] Ovaj fenomen se naziva epidemijom nasilja.

opadanje stope maloljetničkog kriminaliteta (od 20%), da bi u periodu od 2000-2006. došlo do ponovnog porasta. S druge strane, u evropskim zemljama, počev od 2000ih primjećen je trend pada maloljetničke delinkvencije (Gogineni, Qari, & Sharma, 2023), što je notirano i u izvještaju UN u kojem nalazimo podatak da je stopa kriminaliteta maloljetnika globalno gledano, u opadanju (Young, Greer, & Church, 2017). No, i pored toga, strahovi vezani za kriminalitet maloljetnika (Muncie, 2005: 21), veoma su raširени. Na primjer, Ruigrok i saradnici (2017) navode da se, iako je između 2007. i 2011. godine, broj maloljetnika prijavljenih za krivična djela opao za 44%, holandska javnost nije osjećala ništa bezbjednije.

Čini se da se djeca u sukobu sa zakonom vide kao društveno opasna, a u učvršćivanju diskursa o *problematičnim mladima* posebnu ulogu imaju mediji. Kreirajući spektakl od tragičnih vijesti, i ukidajući dihotomiju *činjenice - fikcija*, zajedno sa organima formalne socijalne kontrole, mediji kreiraju realnost zločina (Muncie, 2005: 27). Maloljetnici su predstavljeni kao nasilni predatori (dok su njihove žrtve nevine), što logično, proizvodi moralno zgražanje javnosti, koja konačno zahtjeva da bude odbranjena (Rhineberger-Dunn, 2013). Takvu praksu kreiranja diskursa o nasilnim mladim ljudima lako je ilustrovati. Primjera ima sijaset. List *Sun* je tako 2002. godine pozvao na krstaški pohod protiv kriminaliteta mladih objavivši tekst na čak sedam stranica o tome kako je pravosuđe nemoćno[45] da suzbije kriminalitet na ulicama prepunim razbojnika i probisvjeta (Muncie, 2005: 27). Posebno zaprepašćenje javnosti izaziva delinkvencija maloljetnica. O njima se piše na krajnje senzacionalistički način, i ukazuje na nasilnost djela koje vrše djevojčice.

Ima li osnova za ovakvu tvrdnju?

Odgovor bi mogao biti potvrdan. Naime, iako muškarci čine daleko veći udio u ukupnom kriminalitetu, zvanične statistike potvrđuju da se procenat žena, a naročito djevojčica koje krše zakon, povećava.[46] Sve češće, one bivaju hapšene zbog teških krivičnih djela. Navodi se tako da se između 1980. i 2003. u SAD stopa hapšenja djevojčica povećala za 42,7%, dok se u slučaju dječaka smanjila (za 10,2%). Gledano prema strukturi krivičnih djela, nađeno je da se, u posmatranom periodu, procenat djevojčica koje su optužene zbog ubistva, silovanja, razbojništva i nanošenja teških tjelesnih povrijeda povećao za 75%, a u slučaju manjih ili trivijalnijih prekršaja zakona za čak 318,5%.

Ako bi po strani ostavili pitanje etiologije, povećane stope hapšenja maloljetnica bi se mogle objasniti jednom od tri hipoteze. Prva govori o tome da sudovi postupaju rodno neutralno, što ukazuje da je slika koju opisuje statistika sasvim realna: porast stope kriminaliteta maloljetnica opisuje pravo stanje stvari. Druga je hipoteza o viteštvu po kojoj je stopa delinkvencije maloljetnica vjerovatno viša, ali sudije im, na osnovu polne pripadnosti, gledaju kroz prste. No, mora se podvući da tretman maloljetnica različite rasne i klasne pripadnosti nije isti: na bijele djevojčice iz srednje klase, gledaće se sa pozicije paternalizma, ali one drugačije puti neće imati isti tretman (Ignjatović, 2026). Konačno, treća hipoteza o tzv. zlim ženama govori o tome da se djevojčicama strožije sudi, naročito ukoliko njihovo ponašanje odskače od društveno propisanih rodnih normi. Iz tog ugla gledano, zvanične statistike direktno opisuju takve prakse (Belknap, po: Farrington, Bergstrøm, & Jolliffe, 2025). Na ovom mjestu moramo podsjetiti da je kriminalitet žena u naučnoj literaturi dugo vremena bio zanemarivan, zahvaljujući dvama razlozima: 1. činjenici da je zvanična stopa ženskog prestupništva niska, te 2. zbog toga što su teoretičari koji se bave pitanjima uzročnosti, svoje teorije *krojili* prema

[45] Logično, usljedio je poziv da se vlada ozbiljnije i odlučnije (čitaj: restriktivnije) pozabavi ovim problemom (Ruigrok et al., 2017). Glavna je poruka ovog i sličnih medijski konstruisanih diskursa je da je takva akcija neophodna zbog toga što delinkvencija mladih odslikava stanje čitave nacije, a nju bi valjalo *spasti*.

[46] Studije o samooptuživanju upućuju na nedvosmislen zaključak: broj mladih ljudi oba pola koji vrše krivična djela, znatno je viši od zvanično evidentirane brojke (Muncie, 2005). Dodajmo i to da su djevojčice manje sklone u poređenju s dječacima, da u studijama samooptuživanja priznaju da su prekršile zakon (Farrington Bergstrøm, & Jolliffe, 2025).

muškarcima, a i sami su muškog pola (Chesney-Lind, 1989). Dugo se nije sumnjalo u i*stinu s naučnim oreolom* da zločin gotovo isključivo vrše klasno nisko pozicionirani muškarci, dok žene zločinke predstavljaju - izuzetak (Weis, 1976; Chesney-Lind, 1989). To je i jedan od razlog zbog kojih se etiologija kriminaliteta žena decenijama razmatrala gotovo isključivo u fusnotama (Klein, 2013: 197), sve dok feministkinje nisu prepoznale da je naučna produkcija opterećena seksizmom, kao i da se u sistemu krivične pravde sprovodi rodna opresija (Chesney-Lind, 1989). Bilo kako bilo, etiologija i fenomenologija kriminaliteta žena, uključujući i maloljetnice, zaslužuje zainteresovaniji pristup, naročito kada je u pitanju Republika Srbija. Naime, o kriminalitetu žena malo šta možemo saznati: naučna produkcija je skromna, a o etiologiji se razmišlja gotovo isključivo u feminističkom ključu. Istraživačima ipak ne možemo zamjeriti – da bismo dublje ušli u ovu tematiku, nedostaju nam podaci. Dimovski (2023) tako primjećuje da struktura krivičnih djela koje izvršavaju žene u R. Srbiji, na osnovu dostupnih statističkih podataka, kao uostalom ni kazne na koje su osuđene, ne mogu biti rekonstruisane, te je uvid u strukturu i dinamiku kriminaliteta žena, parcijalan.

Slično stvari stoje i kada je riječ o maloljetnicama. Dostupni su nam zvanični statistički izvještaji koji pružaju limitiranu mogućnost praćenja trendova, te rijetki radovi na ovu temu (Ljubičić, 2006; Ljubičić, 2012; Lukić, 2019; Ljubičić, Dragišić Labaš, 2023). Stoga bi se bez imalo pretjerivanja, moglo kazati da o fenomenologiji i etiologiji kriminaliteta djevojčica u našoj zemlji, znamo zanemarljivo malo. Budući da smatramo da ova društveno relevantna tema mora zauzeti svoje mjesto među sociološkim istraživanjima, pristupili smo analizi nama dostupne građe o maloljetničkoj delinkvenciji sa ciljem da opišemo fenomenologiju delinkvencije djevojčica, a potom i da ponudimo moguća objašnjenja uočenih trendova.

Metodološki okvir

Predmet, ciljevi, hipoteze i izvori podataka

Pred sebe smo postavili dva istraživački zadatka. Prvi je deskriptivni: opisati fenomenologiju djela za koje su osuđene maloljetnice u periodu od 2006. do 2025. godine, a drugi je eksplanatorni. Naša je ambicija da ponudimo moguća objašnjenja etiologije delinkvencije djevojčica uzimajući u obzir sve dostupne statističke podatke i društveni kontekst.

Kada je riječ o fenomenologiji, dostupni podaci su nam dozvoljavali djelimičnu analizu statike i dinamike: obima i strukture krivičnih djela i njihovog kretanja u longitudinalno retrospektivnoj perspektivi. Kada je riječ o krivičnim djelima, u analizu smo uključili ona sa elementima nasilja (protiv života i tijela, protiv polne slobode i braka i porodice), imovinska i protiv zdravlja ljudi. Logika kojom smo se rukovodili u odabiru ovih krivičnih djela bila je sljedeća: u analizu su uključena ona koja su tradicionalno bila najzastupljenija (imovinska), kao i ona koja su u stalnom porastu, sudeći prema dostupnoj literaturi (protiv zdravlja ljudi) (Jovanović, Pašalić, 2016), a teza da maloljetnici postaju sve brutalniji opravdava uvođenje djela sa elementima nasilja.[47]

Nažalost, zvanične statistike ne dozvoljavaju analizu kaznene politike prema polu učinioca, niti omogućavaju donošenje zaključaka o sociodemografskim karakteristikama (porodičnim prilikama, obrazovanju, radnom statusu), uz izuzetak nacionalne pripadnosti djevojčica prema izvršenom krivičnom djelu, što je našu analizu, posebno u dijelu koji se odnosi na razmatranje etiologije, osiromašilo.

Provjeravali smo dvije hipoteze:

[47] Ostala krivična djela u analizu nismo uključivali jer bi takva to podrazumijevalo ekstenzivniji pristup koji bi nužno nadišao obim ovog rada.

1. u periodu od 2006-2025. dolazi do porasta broja maloljetnica osuđenih za krivična djela;
2. u posmatranom vremenskom okviru uočljive su promjene u strukturi izvšenih krivičnih djela zbog kojih su djevojčice osuđene. Očekujemo da će se udio djela sa elementima nasilja povećavati u ukupnom kriminalitetu maloljetnica.

Empirijska analiza je u potpunosti zasnovana na zvaničnim statističkim podacima dostupnim na sajtu Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije. Riječ je o izvještajima *Maloletni učionici krivičnih dela u Republici Srbiji. Prijave, optuženja i osude* (2004-2024„ https://www.stat.gov.rs/oblasti/pravosudje/maloletni-ucinioci-krivicnih-dela/). U ovom radu u analizu smo uključili samo podatke o osuđenim maloljetnicama, a razlog je taj što je o njima zvanična statistika nešto bogatija, nego što je to slučaj sa djevojčicama prijavljenim i optuženim za krivično djelo.

Rezultati analize

U periodu od 2004-2024. osuđeno je ukupno 31.194 maloljetnika, a od toga broja 2.572 čine djevojčice. Zanimljivo je da je, kada je riječ o osudama, primjetan trend postepenog pada broja osuđenih maloljetnika počev od 2016. godine. No, ovaj nalaz ne važi i za djevojčice: broj maloljetnica osuđenih za krivična djela u posmatranom periodu, raste. Trend porasta je postepen počev od 2014., a 2024. broj osuđenih djevojčica bio je najveći (Tabela 1.).

Zanimljiv uvid u trendove dobili smo posmatrajući omjer između mlađih (14-15) i starijih (16-17 godina) djevojčica koje su osuđene. Brojke variraju, ali iza njih možemo uočiti da počev od 2004. udio mlađih maloljetnica u ukupnom kriminalitetu djevojčica ima tendenciju rasta. Udio četrnaestogodišnjakinja i petnaestogodišnjakinja u ukupnom kriminalitetu maloljetnica kreće se od 33,9% do čak 56% (2024.) (Tabela 1.).

Tabela 1. Udio osuđenih mlađih i starijih maloljetnica u ukupnom maloljetničkom kriminalitetu u periodu od 2004-2024. godine

Godina	Ukupno osuđenih	Osuđene djevojčice	Udio djevojčica u ukupnom broju osuđenih	Mlađe maloljetnice	Starije maloljetnice
2004.	1.983	92	4.64%	35 (38%)	57 (62%)
2005.	2.234	106	4.53%	36 (33.9%)	70 (66.1%)
2006.	1.566	71	4.75%	26 (36,6%)	45 (63.4%)
2007.	1.996	95	4.76%	49 (51.6%)	46 (48.4%)
2008.	2.120	109	5.14%	59 (54,1%)	50 (45.9%)
2009.	1.902	94	4.94%	48 (47%)	46 (53%)
2010.	1.640	102	6.22%	50 (49%)	52 (51%)
2011.	2.290	145	6.33%	64 (44.1%)	81 (55.9%)
2012.	2.302	122	5.30%	56 (45.9%)	66 (54%)
2013.	2.648	128	4.83%	67 (52.3%)	61 (47.7%)
2014.	2.034	144	7.08%	63 (43.8%)	81 (56.2%)
2015.	1.926	142	7.37%	52 (36.6%)	90 (63.4%)
2016.	2.032	152	7.48%	66 (43.4%)	86 (56.6%)
2017.	1.633	142	8.70%	53 (37.3%)	89 (62.7%)
2018.	1.548	126	8.14%	61 (48.4%)	65 (51.6%)
2019.	1.676	158	9.43%	74 (46.8%)	84 (53.2%)
2020.	1.239	106	8.56%	49 (46.2%)	57 (53,8%)
2021.	1.383	121	8.75%	58 (47.9%)	63 (52.1%)
2022.	1.213	119	9.81%	54 (45,4%)	65 (54.6%)
2023.	1.454	141	9.70%	65 (46%)	76 (54%)
2024.	1.375	157	11.42%	88 (56%)	49 (44%)

Pokazalo se da posmatrano po godinama broj osuđenih maloljetnika varira, uz izuzetak krivičnih djela protiv zdravlja ljudi i nasilja u porodici, kod kojih je primjetan trend porasta. Osim toga, zanimljivo je primjetiti da u slučaju krivičnih djela protiv imovine broj osuđenih maloljetnika ima tendenciju pada počev od 2006., kada je ta brojka bila najviša (1.635) pa sve do posljednje posmatrane godine (2024.) kada je zbog ovog krivičnog djela osuđeno 480 maloljetnika (Tabela 2.).

Tabela 2. Broj osuđenih maloljetnica u periodu od 2004-2024. s obzirom na izvršena krivična djela

Krivično djelo protiv	života i tijela		polne slobode		imovine		zdravlja ljudi		braka i porodice	
Godina	Ukupno	djevojčice	Ukupno	devojčice	Ukupno	djevojčice	Ukupno	djevojčice	Ukupno	djevojčice
2004.	235	3			1.425	67	56	2		
2005.	252	10	19	-	1.635	72	67	6		
2006.	212	5	19	-	1.033	47	94	4		
2007.	198	9	16	1	708	21	78	4	4	-
2008.	202	4	18	-	722	22	88	5	7	-
2009.	170	11	16	1	584	18	78	4	10	-
2010.	133	3	8	-	536	27	71	6	8	4
2011.	184	9	14	2	707	37	106	5	18	5
2012.	176	6	8	-	723	31	108	8	15	1
2013.	184	3	8	-	903	32	113	3	17	1
2014.	120	5	23	-	652	33	116	7	13	1
2015.	197	12	12	-	1.143	85	156	6	33	6
2016.	205	8	29	-	1.172	86	142	4	46	9
2017.	185	10	23	2	887	64	156	14	61	13
2018.	174	12	31	1	743	47	254	15	58	11
2019.	172	11	37	2	763	69	298	20	67	17
2020.	151	11	17	-	543	46	259	23	44	5
2021.	181	6	25	1	635	42	229	33	51	10
2022.	178	13	18	-	506	53	211	19	35	11
2023.	210	17	41	3	583	74	259	12	42	8
2024.	195	19	30	1	480	58	238	18	59	12

Analiza procentualnog udjela maloljetnica u ukupnom broju osuđenih za posmatrana krivična djela po godinama ukazuje na zanimljive trendove (Tabela 3.). Iako među onima koji su osuđeni za krivična djela i dalje dominiraju dječaci, udio djevojčica raste. Na primjer, među osuđenima za krivična djela protiv života i tijela prve posmatrane godine bilo je tek nešto više od 1% djevojčica, da bi taj procenat uz manje oscilacije 2024. došao do 9%.

U slučaju nasilja u porodici koje se u našoj statistici evidentira počev od 2007. godine, jasan trend se ne može prepoznati: procentualni udio je veoma varijabilan, a djevojčica osuđenih za ovo djelo ima između 5% i polovine. Za djela protiv polne slobode relativno mali broj maloljetnica biva osuđen (između 3% i 14%), dok u slučaju imovinskih krivičnih djela pronalazimo nesumnjiv trend porasta udjela djevojčica među osuđenim maloljetnicima. U posmatranom periodu konstantno raste broj maloljetnika osuđenih za krivična djela protiv zdravlja ljudi, ali je varijabilnost u pogledu udjela maloljetnica izrazita, te se ne može uočiti jasan trend.

Tabela 3. Udio maloljetnica osuđenih za pojedina krivična djela u periodu od 2004-2025. godine

Udio djevojčica u kd	Protiv života i tijela	Protiv polne slobode	Protiv imovine	Protiv zdravlja ljudi	Protiv braka i porodice
2004.	1.28%	-	4.70%	3.57%	
2005.	3.97%	-	4.40%	8.96%	
2006.	2.36%	-	4.55%	4.26%	
2007.	4.55%	6.25%	2.97%	5.13%	-
2008.	1.98%	-	3.05%	5.68%	-
2009.	6.47%	6.25%	3.08%	5.13%	-
2010.	2.26%	-	5.04%	8.45%	50.00%
2011.	4.89%	14.29%	5.23%	4.72%	27.78%
2012.	3.41%	-	4.29%	7.41%	6.67%
2013.	1.63%	-	3.54%	2.65%	5.88%
2014.	4.17%	-	5.06%	6.03%	7.69%
2015.	6.09%	-	7.44%	3.85%	18.18%
2016.	3.90%	-	7.34%	2.82%	19.57%
2017.	5.41%	8.70%	7.22%	8.97%	21.31%
2018.	6.90%	3.23%	6.33%	5.91%	18.97%
2019.	6.40%	5.41%	9.04%	6.71%	25.37%
2020.	7.28%	-	8.47%	8.88%	11.36%
2021.	3.31%	4.00%	6.61%	14.41%	19.61%
2022.	7.30%	-	10.47%	9.00%	31.43%
2023.	8.10%	7.32%	12.69%	4.63%	19.05%
2024.	9.74%	3.33%	12.08%	7.56%	20.34%

Analiza krivičnih djela posmatrano po obimu i strukturi potvrđuje obe naše hipoteze. Iako nema sumnje da i nadalje u ukupnom kriminalitetu maloljetnika prevaliraju dječaci, jasno je da se udio djevojčica konstantno povećava tokom posljednje dvije decenije. Evidentne su promjene i u pogledu strukture krivičnih djela. Djevojčice sve učestalije bivaju osuđene za imovinska krivična djela, i ona protiv života i tijela, dok je njihov udio u ukupnom broju osuđenih za nasilje u porodici, varijabilan. Slično stvari stoje i kada je riječ o krivičnim djelima protiv zdravlja ljudi i polne slobode.

O etiologiji: moguća objašnjenja delinkvencije djevojčica

Kako objasniti uočene trendove?

Da li iza neumoljivog jezika statistike krije represivnija kaznena politika[48] koja oštrije reaguje na delinkvenciju djevojčica, definišući i sitnija krivična djela koja one vrše kao ozbiljna?

Strožija kaznena politika prema maloljetnicima čini vidljivim ona agresivna ponašanja koja se vrše u porodičnom krugu, a čiji su izvršioci uglavnom djevojčice.[49] Nesporazumi te vrste ranije su razrješavani neformalnim putem, dok se danas takvo ponašanje, sudeći po Chesney-Lind (2002) neopravdano tretira kao nasilje, a djevojčice zbog njega bivaju osuđene. Ukoliko u ovaj okvir pored pola, ubacimo i rasnu i klasnu komponentu, postaje jasno zbog čega se represija sprovodi. Kazneni sistem postaje jedna od najvažnijih poluga kontrole žena sa margine (siromašnih, ne belih ~~obojenih~~), jer su one dvostruko devijantne. One ne samo da krše zakon, već njihovo ponašanje odstupa od normirane ženskosti, te ih je potrebno kazniti / privesti ih poslušnosti patrijarhalnom autoritetu (Chesney-Lind, 1989; de Carvalho, Duarte, & Gomes, 2023). Ipak, u okviru javnih diskursa, intersekciono djelovanje pola, rasne i klasne pripadnosti, biva ignorisano, a slika o djevojčicama koje se suočavaju sa socijalnim problemima (diskriminacijom po raznim osnovama), pojednostavljeno se svodi na predstavu o djevojčici – problemu (Nanda, 2012).

Ali, šta ukoliko je zaista došlo do promjena u ponašanju žena[50]? Kako objasniti takav trend?

Moguća objašnjenja moraju da uvaže realne promjene koje su se desile u savremenom društvenom kontekstu. Jedna od njih je jačanje ravnopravnosti muškaraca i žena kako u okviru zakonodavstva tako i u praksi.[51] To bi mogao biti osnovni razlog zbog kojeg djevojčice prihvataju i bijes i nasilje kao legitimne oblike izražavanja, a to ih čini sličnim muškarcima kojima se kroz proces socijalizacije agresivnost učitava kao prihvatljiv obrazac ponašanja. Sada i mladići i djevojke posežu za identičnom „rodnom strategijom" – metodom ili planom akcije (Hochchild, 1990) uz pomoć koje se rješavaju problemi. Iza njihove strategije krije se zamka patrijarhata: iako se otvoreno ne ispoljavaju, patrijarhalne vrijednosti i prakse u latentnoj formi prenose se socijalizacijom, promovišu preko medija i učvršćuju putem institucija. Imajući to na umu postavili smo sljedeću hipotezu. Naime, ukoliko bismo prihvatili tezu da djevojke internalizuju patrijarhalne norme, kao što uostalom i mladići prihvataju hegemonu muškost kao okvir u kojem funkcionišu, nameće se zaključak da se nasilje može ispoljavati (jedino) prema slabijima. Posredan dokaz koji govori u prilog rečenom daje sljedeći podatak: djevojčice čine značajan procenat osuđenih za zlostavljanje i mučenje (npr. 2024. 15%, a 2018. 12%), a u pojedinim godinama one su isključivi izvršioci jednog od djela protiv polne slobode: prikazivanje, pribavljanje i posjedovanje pornografskog materijala i iskorišćavanje maloljetnog lica za pornografiju. Osim toga, znamo da je procenat djevojčica osuđene zbog nasilja u porodici, visok. Ukoliko bismo otišli korak dalje i pretpostavili da su žrtve ženskog pola, ta okolnost bi se mogla objasniti mizoginijom usvojenom iz šire kulture i bližeg okruženja. Naime, ove djevojčice usvajaju

[48] Pearson (1983, prema Muncie, 2005) navodi kako je početkom XX vijeka zahvaljujući nizu zakonskih akata, policija ohrabrivana da zvanično postupa, čak i u slučaju sitnih prestupa koji su inače razrješavani na neformalan način. To je za posljedicu imalo stvaranje iluzije o postojanju talasa kriminaliteta (Muncie, 2005: 32).

[49] Ovu tezu Chesney-Lind (1989) potkrepljuje sljedećim podacima. Navodi da su na Honoluluu krajem 30ih i tokom 40ih godina XX vijeka 44% djevojčica prijavili roditelji zbog toga što su se sukobljavale s njima.

[50] Luke (2008) smatra da je ovo pitanje u epistemološkom smislu pogrešno. Svoj stav argumentuje ovako: definicija nasilja pravno je ili društveno konstruisana, ali to nužno nije stvarna mjera violentnih činova. Uz to postoje brojna metodološka ograničenja za mjerenje nasilja (pristrasnost, definicije, odabri uzorka...), te su takvi pokušaji osuđeni na propast.

[51] O čemu npr. može da posvjedoči nalaz da je *nova delinkventkinja* – ona što je usvojila obrasce koje je donio pokret za oslobođenje žena i ravnopravnost polova, agresivnija i aktivnija (de Carvalho, Duarte, & Gomes, 2023).

mizogine stavove o tome da je njihov pol manje vrijedan i da ne zaslužuju poštovanje, prije svega svjedočeći o omalovažavanju žena u bliskom okruženju (porodica, okruženje), s jedne strane, te bivajući izložene društvenom diskursu koji *žensko* svodi na seksualni objekat, s druge. Kako su fizički slabije od muškaraca, one preferiraju da viktimizuju druge, od sebe slabije žene, i to apsurdno čine uz društveni blagoslov (Schaffner, 1999; Dragišić Labaš, 2012). Da li ima empirijske osnove za ovakvu pretpostavku, ne možemo znati jer nema podataka o tome ko su žrtve, te naša teza ostaje u domenu spekulacije.

Po svoj prilici, vidljivost nasilnog ponašanja žena jeste posljedica promjena u njihovom ponašanju koje su rezultat makro, mezo i činilaca koji djeluju na mikronivou. Djevojčice su uhvaćene u mrežu ambivalentnih poruka i praksi: umjesto obećane ravnopravnosti i slobode, u svakodnevnom iskustvu suočavaju se sa manje ili više prikrivenom mizoginijom, i na njoj formiranom identitetu, a uvjerenje da su u svakom smislu nemoćniji pol pokušavaju (nesvijesno?) ispraviti ponašajući se po normativima koji važe za moćnije od njih – muškarce.

Umjesto zaključka

O uzrocima delinkvencije mladih govore brojne sociološke teorije. No, utisak je da one otvaraju više pitanja nego što pružaju objašnjenja. Na primjer, jedan broj istraživača tvrdi da tzv. mejnstrim teorije, uz pomoć kojih se objašnjava etiologija kriminaliteta muškaraca, mogu biti primjenjene i na žene. Drugi autori to spore, i fokusiraju se na razlike između muškaraca i žena, ističući u prvi plan žensku biologiju i način njihove socijalizacije (Klein, 2013), a treća grupa smatra da konstrukcija prethodnih znanja koja dolaze iz muškog pera mora biti odbačena, a kriminalitet žena treba objasniti kao samosvojan fenomen (de Carvalho, Duarte, & Gomes, 2023).

Upravo na takvom pristupu danas se naročito insistira. Tako, kada su u pitanju djevojčice zagovara se rodno senzitivni model koji u fokus između ostalog stavlja iskustvo viktimizacije djevojčica delinkventkinja, posebno u porodičnom krugu (Lanctôt, & Le Blanc, 2002; Molnar, et al., 2005). Ali, pitanje je da li se teza o delinkventkinji - žrtvi može primjeniti na većinu djevojčica? Zbog čega kroz prizmu ove teorije ne posmatramo i mladiće? U našoj sredini nažalost nema empirijskih podataka uz pomoć kojih bismo mogli da odgovorimo na ova pitanja, te smo prinuđeni da razmatranje o mikro kontekstualnim činiocima ostavimo po strani. Prebacivanjem fokusa na makro nivo - ono što nam je vidljivo barem kroz dostupnu statitsiku, dolazimo do argumenta koji proturječi propagiranom partikularizmu. Naime, i djevojčice i dječaci izloženi su identičnim društvenim uslovima, među kojima naročito moramo apostrofirati da društvo postaje sve nasilnije[52] (Luke, 2008), te stoga etiologija njihovog kriminaliteta treba biti objašnjena istim činiocima (u okviru opšte teorije).

Nama su u tom smislu najbliži postulati o uticaju skrivenog patrijarhata i zbunjujućih društvenih i institucionalnih normi i praksi koji naizgled podstiču slobodu pojedinca da se ponaša po sopstvenom nahođenju, u isto vrijeme nudeći nejasne obrise moralno dozvoljenog i postavljajući selektivna pravna ograničenja. Nema jasnih vrijednosti niti granica, ne zna se šta je dozvoljeno a šta ne, niti ko potpada pod koja pravila – ko mora da ih slijedi. Takva anomija, sasvim očekivana u savremenim društvima lišenim bilo kakve izvjesnosti, mlade ljude uvodi u kriminalitet. Iako, čvrsto vjerujemo da se iza takvog ponašanja kriju različiti, lični motivi, cijenimo da postoji i jedan zajednički. Riječ je o tome da delinkventni čin pruža osjećaj moći, a kako u našem sve violentnijem svijetu konstantno dobijamo poruku da je biti moćniji od drugih egzistencijalno važno, ne treba da nas čudi porast kriminaliteta djevojaka.

[52] O tome nam svjedoče popularni holivudski filmovi u kojima se propagira kako hegemona muškost, tako i seksualizovana slika o violentnim ženama i djevojčicama (Luke, 2008).

Literatura:

Belknap, J. (2015). *The invisible woman: Gender, crime, and justice* (4th ed.). Cengage Learning.

Chesney-Lind, M. (1989). Girls' crime and women's place: Toward a feminist model of female delinquency. *Crime & Delinquency*, 35(1), 5–29.

Chesney-Lind, M. (2002). Criminalizing delinquent girls: The increasing role of the juvenile justice system in controlling girls' behavior. *Crime & Delinquency*, 48(1), 69–94.

Commission on Crime Prevention and Criminal Justice. (2013). *World crime trends and emerging issues and responses in the field of crime prevention and criminal justice*. United Nations.

de Carvalho, M. J. L., Duarte, V., & Gomes, S. (2023). Female crime and delinquency: A kaleidoscope of changes at the intersection of gender and age. *Women & Criminal Justice*, 33(4), 280–301.

Dimovski, D. (2023). Women's Crime in the Republic of Serbia: Research on Judicial Practice in the City of Niš. In *The Handbook on Female Criminality in the Former Yugoslav Countries* (pp. 33-74). Cham: Springer International Publishing.

Dragišić-Labaš, S. (2012). Upotreba alkohola u populaciji adolescenata i mladih odraslih. *Sociološki pregled*, 46(1), 35–56.

Farrington, D. P., Bergstrøm, H., & Jolliffe, D. (2025). Childhood predictors of successful self-reported delinquents. *Psychology, Crime & Law*, 31(3), 249–269.

Gogineni, R. R., Qari, O., & Sharma, S. (2023). Juvenile delinquency around the world: Public psychiatry. *World Social Psychiatry*, 5(2), 149–152. https://doi.org/10.4103/wsp.wsp_30_23

Hochschild, A. R. (1990). Ideology and emotion management: A perspective and path for future research. In T. D. Kemper (Ed.), *Research agendas in the sociology of emotions* (pp. 117–142). SUNY Press.

Ignjatović, Đ. (2026). *Kriminologija.* Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

Irwin, K., & Chesney-Lind, M. (2008). Girls' violence: Beyond dangerous masculinity. *Sociology Compass*, 2(3), 837–855.

Jovanović, S., & Pašalić, Z. (2016). Maloletni učinioci prekršaja sa elementima nasilja. *Crimen*, 7(3), 397–410.

Klein, D. (2013*). The etiology of female crime. In Criminological perspectives: A reader* (pp. 195–226).

Lanctôt, N., & Le Blanc, M. (2002). Explaining adolescent females' involvement in general deviance: Towards an integration of theoretical perspectives. *Crime and Justice*, 26, 113–202.

Luke, K. P. (2008). Are girls really becoming more violent? A critical analysis. *Affilia*, 23(1), 38–50.

Ljubičić, M. (2006). Kretanje maloljetničkog prestupništva u Srbiji u periodu 1980–2004. *Sociološki pregled*, 40(4), 589–613.

Ljubičić, M. (2012). Porodica i delinkvencija – analiza udžbeničke građe o uticaju porodice na maloljetničko prestupništvo. *Sociološki pregled*, 46(3), 417–440.

Ljubičić, M., & Dragišić Labaš, S. (2023). Samopercepcija i percepcija budućnosti iz ugla maloljetnih delinkvenata. In *Pravo na zdravlje i obrazovanje – univerzalna ljudska prava*.

Maloletni učionici krivičnih dela u Republici Srbiji. Prijave, optuženja i osude (za godine 2004-2024). Dostupno na: https://www.stat.gov.rs/oblasti/pravosudje/maloletni-ucinioci-krivicnih-dela/.

Muncie, J. (2005). 'Give 'em what they deserve': The young offender and youth justice policy. In *Welfare: Needs, rights and risks* (pp. 186–230). Routledge.

Nanda, J. (2012). Blind discretion: Girls of color & delinquency in the juvenile justice system. *UCLA Law Review*, 59, 1502–1539.

Molnar, B. E., Browne, A., Cerda, M., & Buka, S. L. (2005). Violent behavior by girls reporting violent victimization: A prospective study. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 159(8), 731–739.

Pasko, L. (2008). The wayward girl revisited: Understanding the gendered nature of juvenile justice and delinquency. *Sociology Compass*, 2(3), 821–836.

Rhineberger-Dunn, G. M. (2013). Myth versus reality: Comparing the depiction of juvenile delinquency in metropolitan newspapers with arrest data. *Sociological Inquiry*, 83, 473–497. https://doi.org/10.1111/soin.12006

Ruigrok, N., van Atteveldt, W., Gagestein, S., & Jacobi, C. (2017). Media and juvenile delinquency: A study into the relationship between journalists, politics, and public. *Journalism*, 18(7), 907–925.

Schaffner, L. (1999). Violence and female delinquency: Gender transgressions and gender invisibility. *Berkeley Women's Law Journal*, 40–65.

Steffensmeier, D., & Schwartz, J. (2009). Trends in girls' delinquency and the gender gap: Statistical assessment of diverse sources. In *The delinquent girl* (pp. 50–83). Temple University Press.

Weis, J. G. (1976). Liberation and crime: The invention of the new female criminal. *Crime and Social Justice*, 6, 17–27.

World Youth Report (2003). https://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/ch07.pdf

Young, S., Greer, B., & Church, R. (2017). Juvenile delinquency, welfare, justice and therapeutic interventions: A global perspective. *BJPsych Bulletin*, 41(1), 21–29.

FEMALE JUVENILE DELINQUENCY IN THE REPUBLIC OF SERBIA: FROM PHENOMENOLOGY TO UNDERSTANDING ETIOLOGY

Milana M. Ljubičić, Full Professor
University in Belgrade, Faculty of Philosophy

Slađana Dragišić Labaš, Full Professor
University in Belgrade, Faculty of Philosophy

Abstract: *In our study, following the trend in juvenile delinquency, we sought to describe the phenomenology of this phenomenon and try to understand the observed trends. These are also the two goals of our research. The first objective is descriptive, aiming to observe possible changes in the phenomenology of girls' delinquency over a two-decade period, while the second objective is exploratory. Specifically, the identified trends should allow us to formulate hypotheses about the etiology of this phenomenon. Our initial hypotheses are that the number of girls in conflict with the law is increasing, and that they are increasingly being convicted of crimes involving elements of violence. To examine this, we analyzed officially available statistical data on convicted minors for the period from 2006 to 2025. Consideration of etiology remained at the theoretical level, as we do not have empirical data to support or challenge the theoretical concepts.*

Keywords*: juvenile delinquents, statistical data, phenomenology, etiology*